

THE CASE OF VIOLATING THE HUMAN RIGHTS AND ADOPTED FUNDAMENTAL RIGHTS

Manuscript Submission Data: 2023, January 13

Article Editing Date: 2023, February 4

Article Accepted Date: 2023, February 21

Anant Pianwattanakulchai*

ABSTRACT

Academic article aims to study the basic principle relating to the type of violating of the human rights case and adopted fundamental rights and protected according to the Universal Declaration on Human Right; it is the offence under Rome Statute of the International Criminal Court, protection of human rights of European Union, according to Convention on Human Rights and Fundamental Freedom, A.D. 1950 and the scope of the case for violating the human rights under the law No. 26 on establishing of human rights court of Republic of Indonesia, A.D. 2000 specified the object of the accusation of violating the human rights, which should bring to develop the law for protecting human rights to extend the provisions of the act appurtenant to the Constitution on the Procedure of the Constitution Court, A.D. 2018, Section 7(11), should provide the mechanism and criteria for Constitution Court to consider for accepting the case for violating the human rights instead of using discretion to accept the case. In determining the acceptance of the cases of the appurtenant act on the Procedures of the Constitutional Court, A.D. 2018, Section 7(11), creating extra discretion, as is already the case, will increase the effectiveness of the recognition and protection of human rights. As a result, if there is criteria to establish a procedure for the Constitution Court to accept human rights violations and generate greater discretion, the certifying and protecting of human rights will be more effective.

Keywords: Object of the case, Violating the human rights, Adopted Fundamental rights.

* Master of Law Programs, School of Law, Sripatum University at Chonburi

Corresponding author. e-Mail: Anan3250700105061@gmail.com

วัตถุประสงค์และเมตาสิทธิมนุษยชนและการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 14 มกราคม 2566

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย*

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 9 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับประเพณีคดียุติธรรมและสิทธิมนุษยชนและการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความผิดตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วย ศาลอาญาระหว่างประเทศ (rome statute of the international criminal court) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) และขอบเขตคดียุติธรรมสิทธิมนุษยชนตามกฎหมาย ฉบับที่ 26 ว่าด้วย การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) ที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์แห่งข้อหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ควรจะนำไปพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการขยายความพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) เพื่อเป็นกลไก และหลักเกณฑ์ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณารับคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนแทนที่จะใช้ดุลยพินิจรับคดี ซึ่งเมื่อพิจารณาการรับคดีของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) ดังนั้น ถ้าจะมีหลักเกณฑ์ในการสร้างกลไกให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญในการรับพิจารณาคดียุติธรรมสิทธิมนุษยชนและสร้างดุลยพินิจเพิ่มเติมดังที่มีอยู่แล้วก็จะทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: วัตถุประสงค์, การละเมิดสิทธิมนุษยชน, การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน

* หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Corresponding author. e-Mail: Anan3250700105061@gmail.com

บทนำ

มนุษย์ทุกคนบนโลกไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด หรือเป็นประชากรของประเทศใดย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) ที่เหมือน และเท่าเทียมกันดังที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) กำหนดไว้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2551, หน้า 3) จึงเป็นที่มาของการคุ้มครองสิทธิที่ภาคีสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ให้การรับรองเพื่อให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ต่อมนุษย์ เช่น การทรมาน การอุ้มหาย หรือการบังคับให้สูญหาย เด็ก สตรี คนพิการ กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงาน การโยกย้ายถิ่นและครอบครัว (แอมเนสตี้, ออนไลน์, 2565) การค้ามนุษย์ปัญหาที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในทุกประเทศทั่วโลก และแม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดให้กระทำเช่นนั้นเป็นความผิดอาญาที่ตามแต่การจะเอาผู้กระทำความผิดไปลงโทษได้นั้นจะต้องมีกระบวนการพิจารณาความผิดเป็นการเฉพาะซึ่งก็มีหลายประเทศที่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความผิดที่สามารถใช้กับการพิจารณาความผิดสิทธิมนุษยชน แต่ก็ยังมีอีกหลายประเทศที่ยังคงจัดให้การกระทำละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนเป็นการกระทำผิดอาญาทั่วไป และได้ใช้วิธีพิจารณาความผิดอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้กับการพิจารณาความผิดอาญา ทำให้บ่อยครั้งที่การละเมิดสิทธิมนุษยชนแฝงอยู่ในการกระทำผิดอาญาจึงส่งผลให้ความผิดละเมิดสิทธิมนุษยชนมิได้ถูกนำมาพิจารณาเป็นความผิดอยู่ด้วย จึงน่าจะขัดกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และไม่สร้างความเกรงกลัวให้แก่ผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนเพราะเหตุแห่งปัญหาของกระบวนการวิธีพิจารณาความผิด ปัญหาเช่นนี้มีในหลายประเทศ และมีในประเทศไทยที่พบว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนมีเกิดขึ้นแต่ก็ไม่สามารถลงโทษผู้ละเมิดได้ทั้ง ๆ ที่การจะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นสามารถดำเนินการโดยองค์กรในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่การป้องกัน แก้ไข และเยียวยา ที่สำคัญก็คือ การจะคุ้มครองได้ดีก็คือ การนำผู้กระทำความผิดไปลงโทษให้ได้

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญที่แสดงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ประเทศไทยได้ให้การรับรองกฎหมายระหว่างประเทศ จึงได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้การคุ้มครองมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฯ ฉบับพุทธศักราช 2492 ได้รับรองไว้ใน หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิ และเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 26-45 ซึ่งสอดคล้องกับการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ สมัยที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็น 1 ใน 48 ประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2551, หน้า 1) จึงได้นำแนวทางปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาทำการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกของประเทศไทย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492, 2492, หน้า 72-76) จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีกฎหมายลำดับรองที่เป็นกฎหมายบัญญัติเนื้อหาสาระของสิทธิโดยแฝงอยู่ตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ ทั้งในส่วนของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และประมวลกฎหมาย ซึ่งการวิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมาย

ของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่แสดงถึงข้อจำกัดของการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว จึงเป็นที่มาในการกำหนดวัตถุประสงค์และเจตนาสิทธิมนุษยชนและการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนว่ามีข้อหาประเภทใดบ้างที่เป็นข้อหาละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) ซึ่งจะเป็นการลดการตีความในการรับคดีของศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นการสร้างหลักเกณฑ์ให้ศาลรัฐธรรมนูญรับคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนไว้พิจารณา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะวัตถุประสงค์และเจตนาสิทธิมนุษยชนและการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน

บทวิเคราะห์กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเจตนาสิทธิมนุษยชนและการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน

1. ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสถานะของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (universal declaration of human rights) ในสาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่กำเนิดและสิทธิที่เท่าเทียมกันและไม่อาจเพิกถอนได้โดยกฎหมายของรัฐตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (school of natural law) และเป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก (อาร์มภทปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แม้จะเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศแล้วเห็นว่ามันก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายผูกพันรัฐสมาชิกสหประชาชาติ ซึ่งสมาชิกสหประชาชาติต้องการให้ปฏิญญาเป็นเอกสารชี้แนะแก่รัฐในการนำไปเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในรัฐของตนให้มีมาตรฐานขั้นต่ำแก่การปฏิบัติต่อมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตามแม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะไม่มีพันธกรณีผูกพันรัฐภาคีองค์การสหประชาชาติเช่นเดียวกับสนธิสัญญา อนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นข้อตกลงร่วมกันของมวลมนุษยชาติ (the common of mankind) ให้เป็นแนวทางปฏิบัติในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (customary international law) ที่สำคัญทางกฎหมาย ศีลธรรมและจริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองและการปกครองไปทั่วโลกที่ทุกประเทศยึดถือปฏิบัติและถือเป็นหลักการพื้นฐานในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่บรรดาประเทศทั่วโลกให้การยอมรับให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย (hard law) ในสถานะที่เป็นภาคีสมาชิกรัฐธรรมนูญการสหประชาชาติ (member states of the united nations) ได้กำหนดมาตรการในการคุ้มครอง (protection) สิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักการที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับการเคารพ (respect) อย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และรัฐต้องมีมาตรการเพื่อให้ผู้ทรงสิทธิได้บรรลุ (fulfil) ถึงสิทธิที่บุคคลนั้นมี (กระทรวงการต่างประเทศ, 2551, หน้า 18-20)

ภายหลังจากนั้นองค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) ก็ได้ออกข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อให้รัฐสมาชิกให้การผูกพันอย่างสนธิสัญญาหรือมีพันธกรณีในทางระหว่างประเทศ (obligation) โดยมีการจัดทำสนธิสัญญา (treaty) กติการะหว่างประเทศ (covenant) และอนุสัญญา (convention) เฉพาะด้านเพื่อให้มีผลผูกพันรัฐคู่ภาคี (binding) และมีสภาพบังคับ (sanction) ในทางกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ ในด้านการการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การทรมาน การบังคับให้สูญหาย การคุ้มครองเด็ก สตรี คนพิการ กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานโยกย้ายถิ่นและครอบครัว จำนวนทั้งสิ้น 9 ฉบับ ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันแล้ว (ratification) จำนวน 7 ฉบับ (วิจิต มันทาภรณ์, ออนไลน์, 2560) ได้แก่

1. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)
2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)
3. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW)
4. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC)
5. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD)
6. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) และ
7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities: CRPD)

ส่วนอนุสัญญาระดับที่ 8 ได้แก่ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: CED) ประเทศไทยอยู่ในฐานะประเทศผู้ลงนาม และอยู่ระหว่างการดำเนินการเพื่อให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคี จึงยังไม่มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม ส่วนฉบับที่ 9 ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families: CMW) ประเทศไทยยังมิได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคี และมิได้ให้สัตยาบัน จึงไม่มีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตาม (วิจิต มันทาภรณ์, ออนไลน์, 2560) ซึ่งกติกาและอนุสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวเกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐาน (fundamental right) ที่มนุษย์ทุกคนได้รับปฏิบัติอย่างเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ (Universal Declaration of Human Rights, Article 7)

2. ความผิดตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (rome statute of the international criminal court) หรือเรียกโดยย่อว่า “ธรรมนูญกรุงโรม” (rome statute) เป็นสนธิสัญญาซึ่งมีเนื้อหาสาระเป็นการจัดตั้งและเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ ธรรมนูญนี้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐต่าง ๆ ณ การประชุมทางการทูตที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 (วิกิพีเดีย, ออนไลน์, 2565) ได้กำหนดประเภทความผิดและอำนาจของศาลในการรับพิจารณาคดีไว้ใน ภาค 2 ว่าด้วย เขตอำนาจศาล การรับคดีไว้พิจารณา และกฎหมายที่ใช้บังคับ (Rome Statute of the International Criminal Court, Part 2. Jurisdiction, Admissibility and Applicable Law) (ประไพพจน์ สวัสดิ์, 2551, หน้า 77-79) ได้แก่

2.1 การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (article 6 genocide) เพื่อความมุ่งประสงค์ของธรรมนูญศาลฯ นี้ “การทำลายล้างเผ่าพันธุ์” หมายถึง การกระทำให้ใด ๆ ซึ่งกระทำด้วยเจตนาที่จะทำลายกลุ่มชนชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มทางศาสนา ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเพียงเพราะเป็นกลุ่มเช่นนั้น ได้แก่ การฆ่าสมาชิกของกลุ่ม การก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย หรือจิตใจอย่างสาหัสต่อสมาชิกในกลุ่ม การจงใจก่อให้เกิดสภาวะที่เกี่ยวกับเงื่อนไขการดำรงชีวิตที่เล็งเห็นว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างทางกายภาพของกลุ่มทั้งหมดหรือบางส่วน การกำหนดมาตรการที่มีเจตนาขัดขวางมิให้มีการกำเนิดบุตรภายในกลุ่ม และการบังคับโยกย้ายเด็กของกลุ่มดังกล่าวไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ดังตัวอย่างเช่นกรณีของการสู้รบระหว่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศรวันดานั้น ต่อมาเกิดการลุกลามบานปลายไปสู่ประเทศคองโกอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีคนเสียชีวิตหลายล้านคน รัฐบาลตูดซีไม่สามารถเอาชนะ ปราบปรามชาวฮูตูได้ แต่ละฝ่ายต่างก็มีพันธมิตรสนับสนุนการสู้รบมีการสู้รบกันอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายความรุนแรงก็ยุติลงได้ด้วยการตกลงร่วมกัน การพูดคุยเพื่อยุติการหยุดยิงและมุ่งหน้าสู่อนาคตร่วมกัน โดยมีองค์การสหประชาชาติเข้ามาให้การช่วยเหลือจนเหตุการณ์สงบลงได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาเหตุการณ์การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของประเทศไทยอันเนื่องมาจากความเห็นต่างทางการเมืองไม่ได้มีการสู้รบ ตีดาอาวุธอย่างชัดเจนดังเช่นกลุ่มขบวนการในรวันดาแต่มีความสูญเสียเกิดขึ้นในประเทศไทยจากการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่ม นปช. และเจ้าหน้าที่ทหารในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2553 มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 91 ราย และมีผู้ได้รับบาดเจ็บมากกว่า 1,800 ราย (สถาบันพระปกเกล้า, 2556, หน้า 117) การเสียชีวิตและบาดเจ็บดังที่กล่าวมา มีสถานการณ์ความรุนแรงต่ำกว่าในรวันดามาก แต่ความรู้สึกเกลียดชังซึ่งกันและกันเริ่มปรากฏขึ้นและมีแนวโน้มยังคงดำรงอยู่ กรณีประเทศรวันดามีคนเสียชีวิตมหาศาลนับล้านคน แต่สุดท้ายก็จบลงด้วยการพูดคุย การทำบันทึกข้อตกลงสันติภาพและการลงโทษผู้กระทำความผิด ภายหลังการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มีการส่งตัวผู้กระทำความผิดซึ่งถูกคุมขังมากกว่าแสนคนไปขึ้นศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับรวันดา (International Criminal Tribunal for Rwanda-ICTR) แต่ด้วยความที่ผู้กระทำความผิดมีจำนวนมากทำให้เกิดความล่าช้า จึงมีการจัดตั้งระบบศาลชุมชนกาคาซา (gacaca) ขึ้นมาเพื่อเร่งดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และแก้ไขปัญหาในประเทศผ่านระบบยุติธรรมแบบจารีตประเพณี ดังนั้นเห็นว่า ในกรณีของประเทศไทยการสู้รบก็ไม่ใช่การแก้ไขปัญหา แต่ถ้าจะมีกระบวนการพูดคุยนำไปสู่ความปรองดองร่วมกันได้ในสังคมไทย (ชลัท ประเทืองรัตน, 2555, หน้า 53)

2.2 ความผิดอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (article 7 crimes against humanity)

2.2.1 เพื่อความมุ่งประสงค์ของธรรมนูญศาลนี้ “อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ” หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ได้กระทำที่เป็นส่วนหนึ่งของการโจมตีอย่างกว้างขวาง หรืออย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมายต่อประชากรพลเรือนโดยรู้ถึงการโจมตีนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการฆ่าคนโดยเจตนา การทำลายล้าง การเอาคนลงเป็นทาส การเนรเทศ หรือบังคับโยกย้ายประชากร การจำคุกหรือการลิดรอนเสรีภาพทางกายภาพที่ร้ายแรง ซึ่งละเมิดต่อกฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ การทรมาน การข่มขืนกระทำชำเรา การทำให้เป็นทาสทางเพศ การบังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ การบังคับให้ทำหมัน หรือการกระทำรุนแรงทางเพศ ในรูปแบบอื่นใดซึ่งมีความร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกันได้ การรังควานกลุ่มหรือคณะใดโดยเฉพาะเนื่องมาจากเหตุทางการเมือง เชื้อชาติ ชนชาติ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา เพศ ตามที่นิยามในวรรคสาม หรือสาเหตุอื่นที่เป็นที่ยอมรับอย่างสากลว่าไม่สามารถกระทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการกระทำใดที่อ้างถึงในวรรคนี้ หรืออาชญากรรมใด ๆ ในเขตอำนาจของศาลฯ การบังคับให้บุคคลหายสาบสูญ อาชญากรรมอันเป็นการเหยียดผิว และการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันโดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงหรือบาดเจ็บทางกายหรือสุขภาพจิต หรือกายอย่างสาหัส ตัวอย่างเช่น เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย คดีสุสานโรฮิงญา เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับทหาร ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ การเมืองท้องถิ่น พลเรือนทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเมียนมา รวมจำนวน 103 คน ในความผิดฐานสมคบกันค้ำมนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เพราะเป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมตามความหมายของ มาตรา 4 ในลักษณะการทำความผิดที่มีรูปแบบของคณะบุคคล ซึ่งมีการจัดโครงสร้างโดยสมคบกันตั้งแต่สามคนขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นการถาวร หรือชั่วคราวโดยมีวัตถุประสงค์ของการทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งหรือหลายฐานที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สี่ปีขึ้นไป หรือทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดอันมิชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งคดีดังกล่าวเป็นการนำชาวโรฮิงญาที่หนีจากการปกครองของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยถูกรัฐบาลกดขี่ และไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน และไม่ถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และตามหลักกฎหมายพลเมือง โดยปฏิเสธไม่ให้ได้รับสิทธิในการเป็นพลเมืองของประเทศส่งผลให้ต้องกลายเป็นคนไร้สัญชาติ ชาวโรฮิงญาจึงต้องอพยพเพื่อแสวงหาดินแดนใหม่พำนัก ซึ่งหนึ่งในประเทศที่สามารถมาพำนักได้ก็คือประเทศไทยโดยเข้ามาในลักษณะหลบหนีเข้าเมือง จนทำให้มีการแสวงหาประโยชน์ในลักษณะการนำไปขายแรงงานแก่นายจ้างคนไทยในลักษณะผิดกฎหมายอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และมีส่วนร่วมอาชญากรรมข้ามชาติอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาต่อศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า จำเลยร่วมกันทำความผิดตามฟ้องจริง โดยในจำนวนจำเลยทั้งหมดมีอดีตผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองทัพบก เป็นจำเลยที่ 46 รวมอยู่ด้วย โดยศาลมีคำสั่งจำคุก รวม 2 ข้อหาเป็นระยะเวลา 40 ปี แต่ให้จำคุกได้ไม่เกิน 20 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 90(20) ส่วนจำเลยสำคัญอีกคนคือ อดีตนายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) สตูลจำเลยที่ 14 สั่งจำคุกรวม 10 ปี

นอกจากนี้ยังมีคดีเกิดขึ้นของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาในคดี ดังนี้

1. Case of Munárriz Escobar et al. v. Peru เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกาฟ้องคดีต่อศาลซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการถูกลักพาตัวไปของ Walter Munárriz Escobar โดยไม่ทราบว่ามีผู้เสียหายอยู่ที่ใดตั้งแต่วันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) ภายหลังจากที่ถูกกล่าวหาโดยถูกจับตัวไปใน Los Manolos Lodging House โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และถูกนำตัวไปที่สถานีตำรวจ Lircay police Station ซึ่งกล่าวหาว่าเป็นการกระทำลิดรอนเสรีภาพ แม้ว่าประเทศเปรู (the peruvian state) จะโต้แย้งว่า walter munárriz escobar ถูกปล่อยให้เป็นอิสระแล้ว ซึ่งในข้อกล่าวหาไม่มีเอกสารในการพิสูจน์การปล่อยตัว ในคำให้การของรัฐและพยานหลักฐานหลักมีเพียงอย่างเดียวในการปล่อยตัว Mr. Munárriz Escobar's เท่านั้น ซึ่งไม่มีมาตรฐานขั้นต่ำที่จะเชื่อถือได้ (Inter-American Court of Human Rights, 2017, p. 44-45)

2. Case of Órdenes Guerra et al. v. Chile เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 คณะกรรมาธิการทวีปอเมริกา (Inter-American Commission) ฟ้องคดีต่อศาล เกี่ยวกับการกล่าวหาของประเทศชิลี ที่เป็นการเชื่อว่าเป็นการละเมิดสิทธิในการรับรองและการคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายในทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำ ความผิดในทางอาญาที่เป็นการกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยผู้เสียหายเห็นว่า มีกลุ่มบุคคล 7 คน ซึ่งได้ยื่นฟ้องเรียกค่าชดเชยในคดีแพ่งแล้วหายตัวไป และมีการลอบสังหารสมาชิกในครอบครัว ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐในปี ค.ศ. 1973 (พ.ศ. 2516) และปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) ซึ่งเป็นช่วงระหว่างการปกครองเผด็จการทหาร ซึ่งการกระทำเหล่านี้ได้รับการปฏิเสธโดยนำเอากฎเกณฑ์ซึ่งเป็นข้อจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ (Inter-American Court of Human Rights, 2017, p. 44)

2.2.2 เพื่อความประสงค์ที่จะก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติโดยมีลักษณะการโจมตีที่มีเป้าหมายต่อประชากรพลเรือนใด ๆ ตามที่กล่าวไว้ในวรรคแรก อันเป็นการดำเนินการหรือส่งเสริมนโยบายของรัฐหรือองค์การที่จะกระทำการโจมตี การทำลายล้างให้ความหมายรวมถึง การกำหนดเงื่อนไขเจตนาให้มีผลร้ายต่อการดำรงชีวิต เช่น การทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอาหารและยา ซึ่งเล็งเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายส่วนหนึ่งส่วนใดของประชากร การเอาคนลงเป็นทาส ได้แก่ การใช้อำนาจใด ๆ หรืออำนาจทั้งหมดที่ติดอยู่กับสิทธิความเป็นเจ้าของในตัวบุคคล และการใช้อำนาจเช่นว่านั้นในการลักลอบค้าบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรี และเด็ก การเนรเทศ หรือการบังคับโยกย้ายประชากร ได้แก่ การบังคับให้บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องพลัดถิ่นจากพื้นที่ซึ่งบุคคลนั้นอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยการขับไล่หรือวิธีการบีบบังคับโดยปราศจากมูลเหตุกฎหมายระหว่างประเทศ ให้สิทธิจะทำได้ ในการทรมานจะต้องมีการกระทำโดยเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรง หรือความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางกายหรือจิตใจต่อบุคคลผู้ถูกคุมขัง แต่การทรมานนั้นไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานที่เกิดจากการลงโทษทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากการลงโทษหรือจากผลของการลงโทษ ใน

การบังคับให้ตั้งครุฑ ได้แก่ การกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมายเพื่อบังคับให้หญิงตั้งครุฑ โดยมีเจตนาที่จะให้มีผลต่อองค์ประกอบทางชาติพันธุ์ของประชากร หรือตั้งใจที่จะปฏิบัติอย่างร้ายแรงอันเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ในการรังควาน ได้แก่ การลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเจตนาและความรุนแรงโดยขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเกิดจากเหตุผลที่มีลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มหรือของหมู่คณะอาชญากรรมอันเป็นการเหยียดผิว หมายถึง การทำอย่างไร้มนุษยธรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่อ้างขึ้นในวรรคแรก ซึ่งกระทำขึ้นในบริบทของระบอบที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อการกดขี่และครอบงำอย่างเป็นระบบโดยกลุ่มเชื้อชาติกลุ่มหนึ่งเหนือกลุ่มเชื้อชาติอีกกลุ่มหนึ่ง หรือหลายกลุ่มและกระทำโดยมีเจตนาที่จะคงไว้ซึ่งระบอบนั้น และกรณีการบังคับให้บุคคลสาบสูญ ได้แก่ การจับ การคุมขัง หรือการลักพาตัวบุคคลโดยการสนับสนุนหรือการยอมรับโดยปริยาย หรือการให้อำนาจของรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือองค์กรทางการเมืององค์กรใดองค์กรหนึ่ง และปฏิเสธที่จะรับทราบถึงการลิดรอนเสรีภาพนั้น หรือปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับชะตากรรมหรือแหล่งที่อยู่ของบุคคลเหล่านี้ ด้วยเจตนาที่จะไม่ให้นำบุคคลเหล่านั้นออกมาเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ดังตัวอย่างเช่น

คดีนี้ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนชาวกะเหรี่ยงของ นายพอลละจี รักจงเจริญ หรือ “บิลลี่” ถูกฆาตกรรมโดยยังไม่พบพยานหลักฐานในการฆาตกรรม แต่มีผู้ต้องหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนตามประมวลกฎหมายอาญา อันเกิดจากสาเหตุที่บิลลี่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อปกป้องแผ่นดินเกิดของตนเองที่จะต้องรักษาไว้เพื่อทำกิน ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย ได้เกิดเหตุการณ์บุกรุกทำลายทรัพย์สินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2554 เพื่อขับไล่ชาวกะเหรี่ยงออกจากป่า บิลลี่ ซึ่งเป็นพยานปากสำคัญและเป็นผู้ประสานงานในคดี จนกระทั่งในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2557 บิลลี่ ได้หายตัวไปโดยยังไม่พบศพและหลักฐานการตายจนถึงปัจจุบัน

คดีนี้พบว่ามีการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย เห็นได้ว่า การเรียกร้องสิทธิเพื่อกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32) และมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 34) นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ยังได้รับรองสิทธิมนุษยชนไว้ว่า บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกกลบเกลี่ยรูดยศ และชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการลบลู่ดังกล่าว (ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ข้อ 12) และมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยภายในพรมแดนของแต่ละรัฐ (ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ข้อ 13(1)) จากข้อเท็จจริงข้างต้น แม้ชาวกะเหรี่ยงจะมีความผิดบุกรุกป่าตามกฎหมายป่าไม้ แต่ชาวกะเหรี่ยงได้อาศัยอยู่ก่อนที่จะมีการบังคับใช้กฎหมาย กรณีข้างต้นเป็นปัญหาของรัฐที่จะต้องพิจารณาว่า จะบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพหรือจะเลือกวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ประชาชนช่วยทำหน้าที่คุ้มครองป่าแทนรัฐ ปัญหาที่รัฐจะต้องนำหลักการปกครองเข้ามาใช้บังคับด้วยโดยจะนำหลักกฎหมายบังคับเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะการปกครองประเทศจะต้องอาศัยหลายศาสตร์เข้ามาดำเนินกิจการของรัฐด้วย เพื่อให้

การดำเนินการของรัฐบาลมีประสิทธิภาพ กรณีดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่น่าเกรงขามสิทธิมนุษยชนต้องตกอยู่ภายใต้การถูกบังคับให้สูญหาย หรือถูกอุ้มฆ่าโดยเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่จะเป็นผู้ปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

นอกจากกรณีของ นายพลละจี รักจงเจริญ หรือ “บิลลี่” ที่เป็นกรณีที่น่าเกรงขามสิทธิมนุษยชน ต้องตกอยู่ภายใต้การบังคับให้สูญหาย หรือการถูกอุ้มฆ่าแล้วยังมีกรณีของ นายสมชาย นีละไพจิตร ที่ถูกบังคับให้สูญหาย หรือถูกอุ้มฆ่าโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ต้องหาด้วย แต่คดีนี้ไม่มีคำสั่งฟ้องและไม่ปรากฏพยานหลักฐานในการฆ่าเช่นเดียวกัน

2.3 ความผิดต่ออาชญากรรมสงคราม (Article 8 War crimes) กำหนดให้ศาลมีเขตอำนาจเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามที่เป็นส่วนใด ส่วนหนึ่งของแผนการ หรือนโยบายของการประกอบอาชญากรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความมุ่งประสงค์ของธรรมนูญศาลฯ นี้ “อาชญากรรมสงคราม” ได้แก่ การละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา ฉบับลงวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1949 ได้แก่ การกระทำใด ๆ ต่อบุคคล หรือทรัพย์สินที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การฆ่าโดยเจตนา การทรมาน หรือการปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณ รวมทั้งการทดลองทางชีววิทยา การกระทำโดยเจตนาให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส หรือทำอันตรายแก่ร่างกาย หรือสุขภาพอย่างร้ายแรง การทำลายและริบทรัพย์สินอย่างกว้างขวางโดยไม่มีเหตุจำเป็นทางทหาร และได้ทำไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และโดยไม่เลือกเป้าหมาย การบังคับเชลยศึก หรือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองให้ปฏิบัติทำหน้าที่ในกองกำลังของฝ่ายปฏิปักษ์ การกระทำโดยรู้สำนึกให้เชลยศึก หรือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ไม่ได้รับสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีโดยปกติ การเนรเทศหรือการโยกย้ายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกักขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และการจับไปเป็นตัวประกันโดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.3.1 การละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายและจารีตประเพณี โดยใช้อาวุธบังคับ ได้แก่ การสังเวยโดยเจตนาต่อประชากรพลเรือนโดยรวม หรือพลเรือนเป็นรายบุคคล ซึ่งมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งโดยตรง การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อวัตถุทางพลเรือนซึ่งมิได้เป็นเป้าหมายทางทหาร การสังหารโดยเจตนาให้โจมตีต่อพนักงาน สิ่งติดตั้งวัสดุ หน่วย หรือยานพาหนะที่ใช้ในการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม การสั่งโดยเจตนาให้โจมตีโดยรู้ว่าการโจมตีเช่นนั้นจะส่งผลให้เกิดการสูญเสียชีวิต หรืออาการบาดเจ็บของพลเรือน หรือก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง ในระยะยาวและอย่างร้ายแรงต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำเกินความจำเป็น เมื่อเปรียบเทียบกับความได้เปรียบทางทหาร การโจมตีหรือการทิ้งระเบิดไม่ว่าจะโดยวิธีใดต่อเมือง หมู่บ้าน ที่อยู่อาศัย หรือสิ่งก่อสร้าง สิ่งที่ไม่มีการป้องกัน และมีใช้เป้าหมายทางทหาร การฆ่า หรือการทำให้ทหารที่ได้วางอาวุธ หรือไม่มีทางต่อสู้โดยสมัครใจ การใช้กำลังโดยมิชอบเป็นเหตุให้บุคคลเสียชีวิต หรือบาดเจ็บสาหัส เมื่อบุคคลดังกล่าวได้ใช้อาวุธหรืออาวุธ ครื่องหมาย และรูปแบบทางทหารของสหประชาชาติ หรือสัญลักษณ์ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาเจนีวา ฯ การโยกย้ายประชากร หรือพลเรือนเข้าไปในดินแดนที่ตนยึดครองทั้งหมดหรือบางส่วน เนรเทศหรือโยกย้ายประชากรหรือพลเรือนของดินแดนที่ถูกยึดครองทั้งหมด หรือบางส่วนเข้าไป หรือให้ออกจากพื้นที่ การสั่งโดยเจตนาให้โจมตีสิ่งก่อสร้าง ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อ

การศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อความมุ่งประสงค์ทางการกุศล อนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ โรงพยาบาลและสถานที่ซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้บาดเจ็บและคนไข้ ทั้งนี้ มิใช่เป็นเป้าหมายทางทหาร การทำให้บุคคล เซลล์ที่ถูกตัดอวัยวะของร่างกาย หรือใช้ในการทดลองทางแพทย์ หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรทางการแพทย์ การทรมาน หรือการรักษาพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาบุคคลดังกล่าว และเป็นสาเหตุทำให้ถึงแก่ความตาย หรือก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของบุคคลนั้น การฆ่าบุคคลที่เป็นชนชาติ หรืออยู่ในกองทัพของฝ่ายตรงข้ามได้รับบาดเจ็บโดยไม่ปราณี การประกาศว่าจะไม่มีการไว้ชีวิตแก่บุคคลใด ๆ การทำลายหรือยึดทรัพย์สินของฝ่ายตรงข้าม เว้นแต่การทำลายและการยึดเช่นนั้นเป็นสิ่งที่บังคับให้ต้องกระทำโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากความจำเป็นในการทำสงคราม การประกาศยกเลิก หรือระงับ มิให้ศาลยุติธรรมรับผิดชอบเกี่ยวกับสิทธิและการกระทำของชนชาติฝ่ายตรงข้ามไว้พิจารณา การบังคับให้ชนชาติของฝ่ายตรงข้ามเข้ามาร่วมทำสงครามกับประเทศของตนแม้ว่าจะเป็นประเทศอาณานิคม การปล้นสะดมพื้นที่ในเขตเมือง หรือสถานที่ใด ๆ แม้ว่าจะทำในขณะที่เข้าโจมตี การใช้ยาพิษ หรืออาวุธที่เป็นพิษในการสู้รบ การใช้แก๊ส แก๊สพิษ วัตถุของเหลว หรือวัตถุอื่นใดที่มีลักษณะเช่นเดียวกันอันเป็นเหตุให้หายใจไม่ได้ การใช้กระสุนที่มีลักษณะแพร่กระจายในร่างกายมนุษย์หรือกระสุนที่มีลักษณะเจาะเกราะ การใช้อาวุธโปรเจกไทล์ โดยการทำสงครามซึ่งมีลักษณะก่อให้เกิดการบาดเจ็บอันเกินควรหรือความทุกข์ทรมานที่เกินจำเป็น หรือการใช้โดยไม่เลือกเป้าหมาย อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law หรือ Law of Armed Conflict หรือ Law of War) การเหยียดหยามศักดิ์ศรีสตรีจนทำให้อับอาย และการย้ายยัดยัดสตรี การข่มขืนกระทำชำเรา การทำให้เป็นทาสทางเพศ การบังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ การบังคับให้ทำหมัน หรือการกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการกระทำรุนแรงทางเพศ หรือการกระทำที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา การใช้เครื่องมือของพลเรือนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ได้รับการคุ้มครอง เพื่อให้จุดบางจุด พื้นที่บางพื้นที่ หรือกองกำลังทหารบางส่วนได้รับความคุ้มครองจากการปฏิบัติการทางทหาร การสั่งการให้โจมตีสิ่งก่อสร้าง วัตถุทางการแพทย์ ยานพาหนะ หรือบุคคลากรที่ใช้เครื่องหมายภายใต้อนุสัญญาเจนีวา และการเรียกเกณฑ์ หรือการขึ้นทะเบียนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าร่วมในกองทัพ หรือการใช้เด็กเหล่านี้เพื่อการทำสงคราม

2.3.2 ในกรณีการขัดกันด้วยอาวุธ เพื่อการกระทำต่อบุคคลที่มีได้มีส่วนในการต่อสู้ รวมทั้งบุคคลในกองทัพซึ่งได้วางอาวุธของตน และผู้ที่ออกจากการสู้รบเนื่องจากป่วยไข้ บาดเจ็บ หรือถูกคุมขัง หรือสาเหตุอื่นใด ในกรณีการกระทำรุนแรงต่อชีวิตและร่างกาย โดยเฉพาะการฆ่าทุกรูปแบบ การตัดอวัยวะ การปฏิบัติที่โหดร้ายและการทรมาน การเหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำให้อับอายและการปฏิบัติที่ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การจับไปเป็นตัวประกัน การกำหนดโทษและการดำเนินการประหารชีวิต โดยปราศจากการพิพากษาคดีโดยศาลยุติธรรมที่ได้จัดตั้งขึ้นตามปกติ ซึ่งให้หลักประกันถึงความยุติธรรมอันเป็นสิ่งที่ยอมรับโดยทั่วไป โดยให้ใช้บังคับกับการจลาจลภายในประเทศด้วย

2.3.3 การละเมิดอย่างร้ายแรงกรณีอื่นใดต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้บังคับ ได้แก่ การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อประชากร พลเรือนทั้งหมดหรือรายบุคคล ซึ่งมีได้มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อสิ่งก่อสร้าง วัตถุทางแพทย์ และบุคลากรที่ใช้สัญลักษณ์ของอนุสัญญาเจนีวา การสั่งโจมตีโดยเจตนาต่อบุคลากร สิ่งก่อสร้าง วัตถุ หน่วยงาน หรือยานพาหนะที่ใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม หรือภารกิจการรักษาสันติภาพ ตามกฎบัตรสหประชาชาติที่จะได้รับสิทธิในการคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law, Law of Armed Conflict, Law of War) การสั่งให้โจมตีโดยเจตนาต่อสิ่งก่อสร้าง ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อการศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อความประสงค์ทางการกุศล อนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ โรงพยาบาล และเป็นสถานที่ซึ่งของผู้บาดเจ็บและเจ็บป่วย ทั้งนี้ มิใช่เป็นเป้าหมายทางทหาร การปล้นสะดมพื้นที่เขตเมือง หรือสถานที่ใด ๆ แม้ว่าจะกระทำในขณะที่เข้ามาโจมตีก็ตาม การข่มขืน กระทำชำเรา การบังคับให้เป็นทาสทางเพศ การบังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 7(ฉ) การบังคับให้ทำหมัน หรือการกระทำรูปแบบอื่น ๆ ในการทำรุนแรงทางเพศ ซึ่งก่อให้เกิดการละเมิดอย่างร้ายแรงตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law, Law of Armed Conflict, Law of War) ทั้ง 4 ฉบับ การเรียกเกณฑ์ หรือการขึ้นบัญชีเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าร่วมในกองทัพหรือการใช้เด็กให้มีส่วนร่วมทำสงคราม การสั่งให้มีการโยกย้ายประชาชน หรือพลเรือน อันเกิดจากความขัดแย้ง เว้นแต่จะเป็นการกระทำเพื่อความปลอดภัยของพลเรือน หรือความจำเป็นทางทหาร การฆ่า หรือการเคลื่อนย้ายทหารที่ได้รับบาดเจ็บโดยไม่ปราณีต่อบุคคลที่เป็นฝ่ายชาติศัตรู การประกาศจะไม่มีชีวิตแก่บุคคลใด ๆ การทำให้บุคคลฝ่ายตรงข้ามซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของตนถูกตัดอวัยวะทางร่างกาย หรือนำไปใช้ในการทดลองทางแพทย์ หรือการทดลองวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นประเภทใดโดยปราศจากเหตุผลอันควรทางการแพทย์ การทรมาน หรือการให้การรักษายาบาลแก่บุคคลดังกล่าว และไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของบุคคลนั้นอย่างร้ายแรง การทำลายหรือการยึดทรัพย์สินของฝ่ายตรงข้าม เว้นแต่การทำลาย และการยึดเช่นว่า เป็นสิ่งที่บังคับให้ต้องกระทำโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากเป็นความจำเป็นในความขัดแย้ง โดยให้ใช้บังคับกับมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เป็นสถานการณ์ความไม่สงบภายในประเทศ เช่น การจลาจล หรือการกระทำรุนแรงที่มีลักษณะเดียวกันด้วย และรัฐบาลไม่อาจอ้างความรับผิดชอบใด ๆ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และสร้างความเป็นเอกภาพภายในประเทศ และบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐโดยวิถีทางอันชอบธรรม

3. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) การร่วมมือกันของสหภาพยุโรปในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยจัดทำอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) อนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1953 (พ.ศ. 2496) และประเทศภาคีในขณะนั้นต่างให้สัตยาบัน (ยกเว้นสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสมาพันธรัฐสวิส) โดยกำหนดสาระสำคัญของสิทธิ ได้แก่ สิทธิในชีวิต (Right to life) (มาตรา 2) การห้ามทรมาน (Prohibition of torture) (มาตรา 3) ห้ามบังคับให้เป็นทาสหรือการบังคับใช้แรงงาน (Prohibition of slavery and forced labour) (มาตรา 4) สิทธิในการมีเสรีภาพและความมั่นคงของชีวิต (มาตรา 5) สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีด้วย

ความเป็นธรรม (Right to a fair trial) (มาตรา 6) การไม่ถูกลงโทษโดยปราศจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (No punishment without law) (มาตรา 7) สิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว (มาตรา 8) เสรีภาพในทางความคิด มโนธรรม ความเชื่อ และการนับถือศาสนา (Freedom of thought, conscience and religion) (มาตรา 9) เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) (มาตรา 10) เสรีภาพในการชุมนุม และการรวมกลุ่ม (Freedom of assembly and association) (มาตรา 11) สิทธิในการเลือกคู่ครอง (Right to marry) ชาย และหญิงซึ่งมีอายุที่จะทำการสมรสได้ และสร้างครอบครัวตามกฎหมายของประเทศที่ใช้บังคับกับ สิทธินี้ (มาตรา 12) และสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ (Right to an effective remedy) (มาตรา 13)

4. ขอบเขตคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายฉบับที่ 26 ว่าด้วย การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) กฎหมายฉบับที่ 26 ว่าด้วย การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) หรือกฎหมาย Law No. 26 Establishing the Ad Hoc Human Rights Court Republic of Indonesia, 2000 ได้กำหนดประเภทข้อหาอำนาจหน้าที่ของศาลสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซียไว้โดยกำหนดประเภทข้อหาไว้ใน มาตรา 7 บัญญัติว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ร้ายแรงโดยให้รวมถึงอาชญากรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติ ซึ่งได้กำหนด รายละเอียดไว้ใน มาตรา 8 บัญญัติว่า อาชญากรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตาม มาตรา 7 ข้อ a. ได้แก่ การกระทำใด ๆ ที่มุ่งทำลาย หรือทำลายล้างกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์โดยการกระทำโดยการฆ่าสมาชิกในกลุ่ม การทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อร่างกายหรือจิตใจต่อสมาชิกในกลุ่ม การสร้างสถานการณ์ที่เป็นภัย ต่อชีวิตที่จะนำไปสู่การทำลายล้างทางกายภาพของกลุ่มทั้งหมดหรือบางส่วน โดยมีเจตนาที่จะกำหนดมาตรการ เพื่อป้องกันการกำเนิดภายในกลุ่ม หรือบังคับให้ย้ายเด็กจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง นอกจากนั้นใน มาตรา 9 บัญญัติว่า การกระทำอาชญากรรมต่อมนุษยชาติตาม มาตรา 7 ข้อ b. รวมถึงการกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นส่วนใด ส่วนหนึ่งอย่างกว้างขวางหรือเป็นระบบการโจมตีโดยตรงต่อพลเรือนในรูปแบบของการฆ่า การทำลายล้าง การบังคับ ให้เป็นทาส การบังคับให้ออกไปหรือเคลื่อนย้ายของพลเมือง การควบคุมโดยเผด็จการของความเป็นอิสระหรือ เสรีภาพทางร่างกายอื่น ๆ อันเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ การทรมาน การข่มขืน การกดขี่ทางเพศ การบังคับให้ค้าประเวณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ หรือการใช้กำลังบังคับ การทำให้แท้งลูกโดยการข่มขืนทางเพศ การก่อการร้ายเป็นกลุ่มหรือสมาคมที่มีแนวคิดทางการเมือง เชื้อชาติ สัญชาติ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา เพศ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นใด ที่ได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ การบังคับให้หายตัวไปของบุคคล หรือ อาชญากรรมแบ่งแยกสีผิว

ประเภทคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ตามปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความผิดตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) และขอบเขตคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายฉบับที่ 26 ว่าด้วย การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) นั้นเห็นได้ว่า เป็นข้อหา

หรือประเภทข้อหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ควรจะนำไปพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการขยายความพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) เพื่อเป็นกลไกและหลักเกณฑ์ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณารับคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนแทนที่จะใช้ดุลยพินิจรับคดี ซึ่งเมื่อพิจารณาการรับคดีของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) ยังรับไว้พิจารณาน้อยอย่างไม่มีนัยสำคัญ ดังตามปรากฏจำนวนการรับคดีและการวินิจฉัยคดีในปี พ.ศ. 2563 ที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เรื่องคำพิจารณา จำนวน 12 เรื่อง เรื่องที่มาสู่ศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 68 เรื่อง เรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย จำนวน 2 เรื่อง เรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับ จำนวน 74 เรื่อง (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2563, หน้า 82) ส่วนในปี พ.ศ. 2564 คำพิจารณา จำนวน 4 เรื่อง เรื่องที่มาสู่ศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 45 เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย จำนวน 2 เรื่อง เรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับ จำนวน 43 เรื่อง (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564, หน้า 83) ดังนั้น ถ้าจะมีหลักเกณฑ์ในการสร้างกลไกให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญในการรับพิจารณาคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนและสร้างดุลยพินิจเพิ่มเติมดังที่มีอยู่แล้วก็จะทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

การที่ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ความผิดตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) และขอบเขตคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมาย ฉบับที่ 26 ว่าด้วย การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) กำหนดวัตถุแห่งคดีที่เป็นข้อหาละเมิดสิทธิมนุษยชนที่จะนำไปพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการขยายความพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) เพื่อเป็นกลไกและหลักเกณฑ์ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณารับคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนแทนที่จะใช้ดุลยพินิจรับคดี ซึ่งเมื่อพิจารณาการรับคดีของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) ดังนั้น ถ้าจะมีหลักเกณฑ์ในการสร้างกลไกให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญในการรับพิจารณาคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนและสร้างดุลยพินิจเพิ่มเติมดังที่มีอยู่แล้วก็จะทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมฐานความผิดละเมิดสิทธิมนุษยชนไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญนำไปเป็นแนวทางในการวางบรรทัดฐานทางกฎหมายรับคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนไว้พิจารณาตามที่ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้ใน มาตรา 7(11) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. 2561 โดยมีลักษณะเป็นประเภทคดีที่ได้จำแนกไว้ในบทวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ความผิดตามกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา กฎหมายปกครอง และกฎหมายระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)*. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2555). *กระบวนการสันติภาพในวันดา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประไพพัทน์ สวัสดิ์. (2551). *ปัญหาความคุ้มกันในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ : ศึกษาคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในคดี Arrest Warrant*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492. (2492, 23 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 66 (ตอนที่ 17), หน้า 1-80.
- วิกิพีเดีย. (2565). *ธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/ธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ> [2566, 8 กุมภาพันธ์].
- วิฑิต มันทาภรณ์. (2560). *การเสวนาเรื่อง พันธกรณีและการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://humanrights.mfa.go.th/th/news/140/> [2561, 20 ตุลาคม].
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). *รายงานวิจัยการสร้างความปรองดองแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). *รายงานประจำปี 2563 ศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิชั่น พรีเมส.
- _____. (2564). *รายงานประจำปี 2564 ศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิชั่น พรีเมส.
- แอมเนสตี้. (2565). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/> [2566, 13 มกราคม].
- Inter-American Court of Human Rights. (2017). *Annual report 2017*. Costa Rica: Inter-American Court of Human Rights.